

de leesclub

‘Als de avond komt, zijn de verhalen vergeten’

Wat? ‘Samen Lezen, jouw verhaal telt!’ in woonzorgcentrum Herfstvreugde in Londerzeel

Wie? Twaalf personen met dementie lezen tweewekelijks een kort verhaal met een begeleider van Het Lezerscollectief

Boek? *Prutske* (1922) van Stijn Streuvels, in 2007 herdrukt door Ed Franck, en het gedicht ‘Luisteren’ van de Perzische schrijver en filosoof Jalal ad-Din Rumi (1207-1273)

Alles komt en gaat in golven. De gedachte kloost rond in mijn hoofd wanneer ik in Londerzeel woonzorgcentrum Herfstvreugde betreed. Ik kan me niet herinneren wanneer ik voor het laatst in een rusthuis was en toch is de sfeer me onmiddellijk bekend. In de inkomhal wordt de functionele uitstraling van het gebouw hardnekkig gecounterd met pluchen pompoenen. Op een affiche fluistert een man een vrouw in de oren: ‘Jij bent mijn vergeet-mij-nietje.’

Een energieke vrouw met korte grijze haren drukt me de hand. ‘Ik ben Marita Berghman, wij hebben een afspraak.’ Na een korte uitwisseling van beleefdheidsbezoeken neemt ze me mee naar de huiskamer van het gebouw. ‘Dit is de beschermde afdeling,’ Marita houdt een zware deur voor me open. Een metershoge sticker met de afbeelding van een boekenkast bekleeft de andere kant van de deur. Als bewoners niet merken

dat het een deur is proberen ze die ook niet te openen. Laatvaren alle romantiek rond klassieke leesbevordering, zij die hier binnen treedt.

Tijdens onze tocht door het gebouw bedankt Marita elk voorbijsnijdend personeelslid. ‘Zonder hen lukte het eenvoudigweg niet.’ Organisaties als Bond zonder Naam en Het Lezerscollectief enthousiasmeren overal in Vlaanderen vrijwilligers om kwetsbare groepen te begeleiden bij het lezen van korte verhalen of gedichten. ‘Vanuit Dementievriendelijk Londerzeel

dienen we een project in. Samen met elf andere organisaties werden we geselecteerd.’ Marita glundert jaren later nog.

‘Onze beloning bestond uit een driedaagse opleiding tot leesbegeleider.’ Ze leerde er alles over voorlezen en tekstkeuzes. ‘Maak vooral niet de fout om personen met dementie te onderschatten en te infantiliseren. Dit zijn mensen met een rijke geschiedenis, ook als lezer. Lees ze een sprookje voor en ze haken af.’

We treffen de leesgroep in een alkof halfweg een brede gang. Voor het raam staat een metershoge houten ornament in de vorm van een boom. Aan de takken is er plaats voor doodsprentjes. De deelnemers hebben zich verzameld rond Cindy, een jonge vrouw met een teddybeer op schoot. Net buiten de kring werd een tafel gedekt met sierlijk theeservies en plakjes cake op porseleinen bordjes. Alles hier is breekbaar.

‘Iedereen heeft iets te drinken?’ Dan gaan we van start met *Prutske*. Met luid stem leest Cindy de eerste zinnen van Stijn Streuvels’ verhaal ‘Hoe Prutske met de oorlog omging’ en houdt halt. ‘Het front, zegt jullie dat iets?’ ‘Zeke,’ klinkt het gedeceerd bij Flora, ‘de Duitsers logeerden bij ons. Moeder kookte en deed de was en de

plas. Johan was de liefste, Johan Steinlein. Vader heeft nog lang contact gehouden.’ Leonard, een vitaal ogende man, deelt mee dat hij tien was toen de oorlog begon. ‘De Duitsers mochten hun auto op de hofweg parkeren.’

Cindy leest verder en pauzeert telkens na een vijftal zinnen. Als begeleider is het zaak zo neutraal mogelijk te vertellen, legt ze me later uit. ‘De woorden het werk laten doen en pauzes laten. Je moet legen de stiltes kunnen.’ Ze staat stil bij sterk herkenbare woorden en begrippen. ‘Wie kent de vlag van het Rode Kruis?’ Flora kent de vlag. ‘Johan Steinlein had kwetsuren. Aan zijn hart. Zo ver weg van zijn kinderen. Vader schrijft nog elke dag naar hem.’ Leonard deelt mee dat hij tien was toen de oorlog begon.

De sessie is voorbij na een uur. We sluiten af met het gedicht ‘Luisteren’ van Jalal ad-Din Rumi, voorgelezen door Marita. ‘Wat helderheid betekent voor de tijd, dat ben jij voor degene die praat in het oor dat diep in je borstkas zit.’ Een man in een rolstoel klemt zijn exemplaar van het gedicht stevig vast, stamelt onverstaaanbaar het gedicht.

‘Zullen we het nog eens lezen?’ Nu is het de beurt aan Paula. Aarzelen d leest ze de eerste zin, Leonard naast haar valt onverhoeds in. Even weerklinkt een fragiele meerstemmigheid. ‘De beleving staat centraal,’ vertelt Marita me later. Er kan geen sprake zijn van voorbereiding, tekstanalyse of biografische schets. Dit is een leesgroep teruggelicht tot de kern: samen lezen. Een tijdelijk onderkomen opgetrokken uit woorden. ‘Als de avond komt, zijn de verhalen vergeten.’

De meeste andere activiteiten voor senioren zijn onmogelijk op deze afdeling. ‘Beleving en connectie, daar gaat het om. Het is een fragiel evenwicht, betrek er te veel externen bij en de aandacht gaat niet meer naar de tekst.’

Jeanne leest op verzoek het gedicht een laatste keer voor. ‘Wat tederheid betekent voor de tijd, dat ben jij voor degene die praat in het oor dat diep in je borstkas zit.’ Erg mooi, meent Marita. ‘Je veranderde de tekst een beetje. Tederheid in plaats van helderheid.’

Steven Van Ammel

Leesclubs zitten in de lift, dus voormalig clubber Steven Van Ammel sluit met plezier aan. Bovendien in zijn notitieboek: ‘wat lezen we?’

© Fred Debrock